

Šindelář, Pavel

Tajská etnika

In: Šindelář, Pavel. *Etnografie Číny*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 152-179

ISBN 978-80-210-7049-3; ISBN 978-80-210-7052-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130595>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Tajská etnika

Zhuangové (壮族 *Zhuàng zú*)

alternativní označení: Rau, Rao, Liao

populace: 16 926 381 obyvatel

výskyt v ČLR: Zhuangská Guangxi AO, Yunnan, Guangdong, Guizhou a Hunan

výskyt mimo ČLR: Vietnam (ne jako Zhuangové)

jazyk: zhuangština

- R tajsko-kadajská
- V tajská

OBR. 42

OBR. 43

Zhuangové jsou druhým nejpočetnějším etnikem po Hanech a tím zároveň i největší národnostní menšinou Čínské lidové republiky. 88 % zhuangské populace žije v autonomní oblasti Guangxi, oficiálně nazývané Zhuangská autonomní oblast Guangxi. Kromě této provincie žijí i ve východním Yunnanu a v menších komunitách i ve východním Guangxi a západním Guangdongu, dále také v malých počtech v Hunanu, Guizhou a Sichuanu.

Přestože má termín Zhuang v čínském jazyce dlouhou (a poměrně hanlivou) historii, nebyl před 50. lety 20. století pro označení těchto etnik vůbec používán. Hanové je označovali jako Turen (土人, „místní lidé“), případně je ztotožňovali s potomky obyvatel historických států Bǎiyuè (百越 / 百粵 „Sto států Yue“). Oni sami se pro změnu označují termínem *Rau* či *Rauz*, který vychází ze zhuangského výrazu *Bou^x raeu^z* s významem „my“ nebo „naši lidé“. Toto vlastní etnické vymezení však tvoří podstatně širší etnický blok, protože kromě Zhuangů zahrnuje i v ČLR zvláště klasifikované skupiny Buyei, Gelao, Dong, Maonan, Mulao a Li. Až v roce 1953 byli Zhuangové v rámci projektu etnické klasifikace rozeznáni jako samostatný etnický celek a zároveň jako největší etnická menšina Číny. V roce 1958 jim byla v rámci programu národnostního sebeurčení vymezena Autonomní oblast Guangxi. Ta leží na jihu Číny při hranici s Vietnamem a jejím hlavním městem je Nanning, ve kterém dnes žije většina zhuangské populace. Ta tvoří 32 % celkové populace provincie Guangxi (většinu 62 % tvoří Hanové a zbývajících 6 % zástupci etnik Yao, Miao, Dong, Jing a Gelao).

Zhuangové patří do taj-kadajské jazykové skupiny a v předrevolučních časech hovořili mnohými rozdílnými jazyky a dialekty včetně dialektů čínštiny. Pokud byli gramotní, používali buď čínštinu, nebo systém odvozený od čínštiny sloužící k zápisu jejich vlastního jazyka. Zhuangové si zachovali řadu dialektů svého vlastního jazyka dodnes, přičemž hlavní dělení je na severní a jižní dialekty, které jsou vzájemně nesrozumitelné a mají i dva odlišné systémy zápisu.

Kromě rozšířeného kultu předků inklinují k původním animistickým představám a tradicím. Uctívají velké kameny, staré stromy, draky, ptáky atp. Neustále se snaží usmiřovat si duchy žijící v jejich okolí v nejrůznějších předmětech, objektech krajinných prvcích apod. Jejich náboženský systém se někdy označuje termíny *Mo* nebo *Shigong* a proslavila jej zejména praxe věštby z kuřecích kostí, která pracuje s vlastní věštebnou knihou zvanou *Swqđugzæq* („Kniha kuřecích věšteb“). Zhuangové věří, že po smrti jejich duch vstoupí do podsvětí. Jeho pozemské tělo se pohrbí po třech dnech od smrti za doprovodu smutečních písní a rituálů. Po třech letech se tělesné pozůstatky vykopou a kosti umístí do urny, která se uloží do jeskyně. Oběti násilné smrti Zhuangové tradičně spalují, aby z nich nevyšli zlí duchové, kteří by ohrožovali komunitu živých. Za manžele si Zhuangové berou partnery s jiným příjmením a chlapcům je doporučeno ženit se se sestřenicemi z matčiny strany. Sňatky se často domlouvají již v útlém věku a samotný obřad probíhá již brzy v postpubertálním věku. Nevěsta obvykle zůstává u svých rodičů až do té doby, dokud se jí nenarodí první dítě, se kterým teprve odchází žít do rodiny manžela.

Zhuangové jsou zemědělci, pěstují v jejich případě obdělávají jak muži, tak i ženy. Muži dělají většinou namáhavější práci a zároveň se věnují i řemeslné výrobě. Ženy dělají běžnou práci na polích, starají se o děti, o domácnost i o domácí zvířata. Zhuangská kuchyně je založena na rýži, k níž se jí převážně sezónní zelenina. Co se týče masitých pokrmů, jsou Zhuangové známí svou oblibou psiho masa, všelijaké zvěřiny i různých druhů hmyzu, které používají nejen jako potravu, ale i k léčení rozličných nemocí a neduhů.

Zhuangové bydlí v typických dřevěných dvoupatrových domech postavených na pilířích. Je to efektivní způsob pro zvětšení obytného prostoru, který navíc zamezuje vlhkosti přicházející do obydlí od země. Oblečení současných Zhuangů není příliš odlišné od oděvu Hanů. Typickou etnickou odlišností je modrá „námořnická“ barva látek, z nichž své oblečení šijí. Muži nosí typickou bundu s knoflíky na přední straně, vyrobenou z ručně tkané látky, dále krátké kalhoty po kolena a na hlavě čepici nebo čelenku. V létě často chodí bosí. Typické slavnostní boty mají tvar kachního zobáku. Ženské oblečení je jednoduché a vkusné. Nosí široké kalhoty a bundu s krátkým límcem s bočním nebo předním rozepínáním. Kolem hlavy nosí obtočený pruh látky a v pase

uvázanou zástěru. Svůj oděv ženy rády doplňují různými ozdobami, jako jsou náušnice, náramky a čelenky, které se liší vždy v závislosti na regionu. Často nosí i poměrně komplikované a okázalé klobouky.

Z tradiční kultury jsou Zhuangové asi nejvíce proslulí svou hudbou a zpěvem. Největším svátkem, kdy mohou toto své umění demonstrovat, je Sam nyied sam („Slavnost dvojité trojky“), který se koná vždy třetí den třetího měsíce čínského lunárního kalendáře. V tento den vycházejí muži i ženy ven a zpívají společně sborové písně (tzv. antifonální zpěv). Muži obdarovávají ženy, po kterých touží, a ženy jim na oplátku dávají speciální vyšíváné míčky (绣球 *xiùqiú*). Známí jsou i výrobou speciálních bronzových bubnů, které používají při rituálním tanci. Ten má odehnat zlé duchy a přinést vesnické společnosti klid a mír. Tančí se v kruhu proti směru hodinových ručiček do rytmu bubnů a jeho poměrně komplikovaná choreografie zahrnuje minimálně 12 sad odlišných tanečních pohybů.

Pro většinovou čínskou populaci je ztělesněním zhuangské identity legendární hrdinka zvaná Třetí sestra Liou (刘三姐 *Liú sānjiě*). Její příběhy jsou extrémně populární i mezi samotnými Zhuangy. Podle pověsti se narodila v malé obci na řece Liu v období dynastie Tang (618–907). Byla nejen velmi pohledná, ale také vyhlášená svým překrásným zpěvem. Ve věku 17 let se zamilovala do pohledného mladého muže, potulného zpěváka, se kterým si odpřísáhli věčnou lásku. O její srdce ale usiloval i jeden vesnický padouch. Když se situace vyvinula tak, že by se měla třetí sestra padouchovi poddat, raději volí se svým milencem společnou smrt ve vlnách řeky Liu. Každý rok se 3. března kolem této řeky na její památku pořádají oslavy spojené se zpěvem tradičních písní. Na motivy této legendy vzniklo mnoho populárních knih, oper, muzikálů i písňových filmů.

Literatura:

- Kaup, K. P. (2000). *Creating the Zhuang: Ethnic politics in China*. Boulder: L. Rienner.
- Huang, T. A. (1995). *From baiyue to Zhuang: A case study of the minority policies of the Chinese Communist Party towards the Zhuang in the Guangxi Zhuang Autonomous Region*. (disertační práce).
- Holm, D. (2013). *Mapping the old Zhuang character script: A vernacular writing system from southern China*. Leiden: Brill.
- Barlow, J. (2005). *The Zhuang: A Longitudinal Study of Their History and Their Culture*.
- Wang Mingfu – Eric Johnson. (2008). *Zhuang Cultural and Linguistic Heritage*. The Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Obuchová, Lubica (1996). "Čuangové: Rodinné tradice a pekingská demografická politika." *Nový Orient* 51/7: 260-263.

Buyiové (布依族 *Bùyī zú*)

alternativní označení: Bouyei, Puyi, vlastní označení Buxqyaix, Puzhong, Burao, Puman, Zhuang, Tai

populace: 2 870 034 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Guizhou, Yunnan a Sichuan

výskyt mimo ČLR: Vietnam

jazyk: bouyei

- R tajsko-kadajská
- V tajská

OBR. 44

Nejstarší zmínky o etniku Buyi můžeme zaznamenat v historických pramenech z období dynastie Tang, kdy byli uznáni za autonomní národ a bylo jim přiděleno dědičné území – tento systém existoval až do období dynastie Qing. Až státní politika v průběhu poslední čínské dynastie zrušila systém místních vládců a nahradila je představiteli císařské armády. Místní půda se dostala do rukou několika málo velkostatkářů, což vedlo

k nelibosti místních obyvatel a ke vzpourám. Během povstání z roku 1797 došlo k silným represím proti příslušníkům etnika Buyi, takže řada z nich byla nucena emigrovat až do vzdáleného Vietnamu.

Buyiové jsou tajské etnikum po staletí usazené v oblasti dnešní provincie Guizhou, které se však dodnes samo identifikuje s podstatně širší etnickou identitou. Sami Buyiové se dodnes považují za Zhuangy, případně svou identitu chápou jako součást širší etnické identity Rau(z)/Liao. V průběhu projektu etnické klasifikace realizované ČLR v 50. letech však byli vymezeni jako samostatná skupina a tak jsou dnes státní administrativou, oficiální čínskou vědou i běžnými občany ČLR chápáni.

Buyiové, kteří tvoří jednu z nejpočetnějších oficiálně uznaných čínských menšin, obývají zejména náhorní plošinu na pomezí provincií Guizhou a Yunnan, napříč kterou se táhne pohoří Miaoling. Klima této subtropické, vysoko položené, lesnaté oblasti je mírné a její půda relativně úrodná. Pěstují na ní obiloviny (rýži, pšenici, kukuřici, proso, čirok, pohanku), brambory, fazole, ale i bavlnu, tabák, cukrovou třtinu nebo čaj. Základem jídelníčku je rýže, která může být pro slavnostní příležitosti i různě obarvována. Tradiční pokrm, skládající se z lepkavé rýže, uzeného masa, sezamových semínek a ořechů zabalených v bambusovém listě, se používá jako vhodný dar pro přátele i rodinné příslušníky. Hosté jsou vítáni alkoholem a masem s přesně danou symbolikou: vepřové maso přináší dobrou úrodu, kuřecí pro změnu životní úspěch.

Obydlí si Buyiové budují často z kamene, přičemž kamenné bývají dokonce i střechy. Běžné jsou ale vzhledem k lesnaté krajině, v níž žijí, i dřevěné dvoupatrové domy s hospodářským zázemím v přízemí a obytnou částí v prvním patře.

Tradiční oděv tvoří v případě mužů dlouhé kalhoty, košile s dlouhými rukávy a šátky na hlavách. Ženy také nosí kalhoty, ale některé preferují krajkové nebo plisované sukně. Nejpopulárnější barvou ženského oděvu je zelená, modrá a bílá, ale vždy záleží na zvyklostech daného regionu. Jako doplňky slouží různé šátky, zástěry a stříbrné šperky.

Buyiové jsou od pradávna uznáváni za specialisty v „modrotisku“, tedy druhu batikování, kdy se nejprve na bílou látku rozpuštěným voskem nanese vzor, poté se látka obarví (nejčastěji indigem) a nakonec se vosk z látky odstraní. Proslulá je buyiská ruční vyšívka, jejímž krásným vzorům se říká například „rybí brokát“ nebo „jehněčí brokát“.

Buyiové jsou také vyhlášenými hudebníky a zpěváky. Ovládají hru na tradiční nástroje, jako jsou *atabal* (měděný buben) nebo *suona* (dechový nástroj). Čínští folkloristé sesbírali obrovské množství jejich tradiční slovesnosti nejrůznějších žánrů, například pohádky, bajky, lidové písně, přísloví a básně. Mnohé z nich mají i rituální charakter a zpívají se třeba na svatbách či při jiných komunitních oslavách. Například na začátku měsíce dubna je k uctění předků slaven „Svátek býčího krále“. Oslavy probíhají tak, že

jsou předkům nabízeny speciálně vyrobené pokrmy a rýže obarvená v pěti barvách. Na závěr obřadu je jídlo předloženo domácímu skotu, který má v tento den výjimečně nárok odpočívat, což je chápáno jako odměna za celoroční tvrdou práci. Náboženský život Buyiů je tak jako u mnoha sousedních etnik založen na uctívání předků a lokálních či přírodních božstev. Někteří pod vlivem zahraničních misionářů v 1. polovině 20. století konvertovali ke křesťanství. V té době také vznikl zápis jejich jazyka do latinky určený právě pro misionářské účely.

Jedním z produktů, kterým se Buyiové proslavili v širokém okolí, je speciální druh čaje označovaný jako Gūniang chá (姑娘茶, „Dívčí čaj“). Je zvláštní tím, že je sklizený a zpracováván výhradně svobodnými buyiskými dívkami, a proto se věří, že má obzvláště jemnou chuť a omlazující efekt.

Literatura:

- Shi, Z. (2007). *Autonomy, ethnicity, and poverty in Southwestern China: The state turned upside down*. New York: Palgrave Macmillan.
- Tong, Z. (1985). *The snail and his house: A fairy tale of the Zhuang nationality; The stuck-up golden fish: a fairy tale of the Bouyei nationality*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Yuan, J. – Liu, J. – Traditional forest-related knowledge in Asia. (2009). „Fengshui forest management by the Buyi ethnic minority in China“, *Forest Ecology and Management* 257/10: 2002–2009.

Daiové (傣族 *Dǎi zú*)

alternativní označení: Tai, Thai, Tai Lue, Shan, Tai Dam, Tai Khao, Lao

populace: 1 261 311 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Xishuangbanna daiská a Dehong daiská a jingposká autonomní prefektura)

výskyt mimo ČLR: Laos, Vietnam, Thajsko, Barma a Indie

jazyk: daiské (tajské) jazyky, které se dělí na několik dalších samostatných jazyků (tai lü, tai nüa, tai dam, tai ya, tai hongjin)

- R tajsko-kadajská
- V tajská

Existence jediné oficiální etnické menšiny Dai je ilustrativní ukázkou etnografického inženýrství při tvorbě čínského etno-klasifikačního systému v polovině 20. století. Kategorie Dai přibližně odpovídá tomu, co je v západních jazycích označováno termínem Tai (Tajci). Jde o velmi komplexní etnický celek se složitým historickým vývojem, který překračuje geopolitické hranice a zasahuje kromě Číny i do Laosu, Thajska, Barmy a Vietnamu. Čínská kategorie Dai však nezahrnuje tajsky hovořící etnika Zhuang nebo Buyi, která tvoří v ČLR samostatné etnické kategorie. Nejblíže je tak čínské kategorii Dai vlastní tajský termín Tai Lue (傣泐 *Dǎilè*) s původním významem „severní Tajci“. Ten však pro změnu nezahrnuje některé menší tajské skupiny do kategorie Dai čínskými úřady zahrnované, zejména skupiny Tai Dam (傣擔, *Dǎidān*), Tay Pong (傣繃, *Dǎibēng*), Tay Don/Tai Khao (傣端, *Dǎiduān*) nebo Tai Ya (傣雅, *Dǎiyǎ*).

Centrum původního tajského osídlení se nejčastěji klade do oblastí ležících na jih od Dlouhé řeky, přibližně v oblasti dnešního Hunanu, kde jsou odkryvány doklady o jejich tři tisíce let starém osídlení. Pod vytrvalým kolonizačním tlakem Hanů ze severu museli během tisíciletí ustupovat postupně na jih, až se dostali do rozmanitých oblastí, které obývají dodnes. V Číně to je zejména jižní Yunnan, zvláště prefektury Xishuangbanna (daiská AP) a Dehong (daiská a jingposká AP).

I když jsou Daiové čínským státem oficiálně uznáni jako jediná homogenní etnická skupina, tvoří několik odlišných kulturních a jazykových skupin. V rámci těchto kategorií také většina Daiů chápe svoji vlastní etnickou identitu. Dva hlavní jazyky, které definují dva základní etnické bloky, jsou dai lü (též dle regionu Sibsongbannští Daiové) a dai nüa (či Daihongští Daiové); skupiny hovořící jazykem tai dam (Černí Tajové) a tà y dón (Bílí Tajové) obývají etnicky pestrý okres Jinping (金平) spolu s etniky Maio a Yao. Jazykem tay pong hovoří Daiové v okresech Ruili (瑞丽) a Gengma (耿马) a termínem

tai yase se označují Daiové v Xinpingu (新平), Yuanjiangu (元江). Všechny tyto jazyky patří do širší skupiny jazyků taj-kadajských, které zahrnují nejen řadu etnik v Číně, ale i podstatnou část Thajska, Laos, Barmu, indický Ásám, Taiwan nebo Indonésii. Jednotlivé daiské jazyky disponují i vlastním písemným alfabetským systémem, který je podobou blížký thajskému nebo laoskému písmu.

Hlavní zemědělskou plodinou, na které je postaveno z velké části hospodářství a obživa Daiů, je rýže. Vodní rýžová pole tvoří kolem 70 % celkové zemědělské půdy ve všech regionech obývaných etnikem Dai. Částečné tropické klima a úrodné aluviální údolí velkých řek tvoří ideální prostředí pro závlahovou metodu pěstování rýže. Mezi další důležité produkty daiských oblastí patří čaj, cukrová třtina, tabák, káva, kafr a tropické ovoce jako jsou banány, ananasy nebo manga. Rýže je jejich základní potravinou. Zatímco v Dehongu dávají přednost suché rýži, v oblasti Xishuangbanna převládá lepkavá úprava. Oblíbené jsou zejména kyselé a pálivé pokrmy, kromě hovězího a kuřecího masa také kachní, ryby a krevety. Zelí, mrkev, bambusové výhonky a fazole patří mezi nejoblíbenější druhy zeleniny. Daiové velmi rádi popíjí pálenky či jiné alkoholické nápoje a žvýkají betelové ořechy (viz Bulangové).

Husté lesy poskytují Daiům i velké množství týkového dřeva a léčivých rostlin. V posledních letech se stává důležitým obchodním artiklem i kaučuk. Velké množství kaučukovníku bylo vysázeno v regionu Xishuangbanna, který se stal největším producentem gumy v ČLR. V oblastech obývaných Daiy jsou navíc naleziště některých vysoce ceněných nerostných surovin, zejména zlata, stříbra, cínu, ale i uhlí, takže existuje vysoký potenciál rozvoje regionu, který může místním obyvatelům přinést v budoucnu blahobyt, nebo také o něco pravděpodobněji likvidaci jejich přirozeného životního prostředí a vytěžení jejich přírodních zdrojů velkými firmami v hanských nebo zahraničních rukou.

Vesnice Daiů v Dehongu a Xishuangbanna se rozkládají na pláních v blízkosti řek nebo potoků často uprostřed bambusových hájů. Bambus je nejčastějším stavebním materiálem a vůbec důležitou součástí daiské materiální kultury. Domy jsou stavěné na kůlech, nejčastěji čtvercového půdorysu se dvěma patry, kde horní slouží k životu lidem a spodní bez stěn jako obydlí domestikovaných zvířat a skladiště.

Tradiční oděv daiských mužů tvoří kabáty s těsnými rukávy bez límce, s rozepínáním na přední nebo pravé straně, a dlouhé volné kalhoty. V zimním období si zahalují ramena do teplých kusů volné látky. Na hlavách nosí bílé nebo černé turbany. Běžné bylo tetování na těle a končetinách, spojené s rituálem přechodu kolem 11. roku života daiských chlapců. Nejčastější motivy tetování tvořily zvířecí, květinové nebo geometrické vzory doplněné daiským písmem. Tradiční ženský oděv tvoří poměrně jednoduché halenky

s krátkými těsnými rukávy, krátké šaty nebo sarong. Běžnou pracovní pokrývkou hlavy je typický bambusový klobouk kónického tvaru, běžný v jihovýchodní Asii, zejména ve Vietnamu, Laosu nebo Kambodži.

Daiové praktikují théravádovou formu buddhismu, blízkou svou naukou, praxí i vizuálním vyjádřením (architektura, sochy, malby, oděv mnichů...) théravádovému buddhismu, tak jak ho známe z Thajska, Laosu či Barmy. Buddhismus je kombinován s řadou původních náboženských představ a praktik, zejména s uctíváním duchů a předků, i s prvky šamanismu. Centrem buddhistického kultu jsou chrámy budované nejen ve vesnicích, ale i hluboko v přírodě. Běžnou praxí, zejména v regionu Xishuangbanna, bylo umísťování mladých chlapců do chrámů, kde se učili číst, psát a recitovat buddhistické sůtry. Šlo o formu vzdělávání a velká část z nich se po jeho absolvování vracela k laickému způsobu života a jen někteří nastoupili celoživotní cestu buddhistického mnicha. Tento dříve velmi tradiční a obvyklý způsob předávání vzdělanosti a kultury v rámci daiských komunit je ohrožen centralizací, modernizací a zároveň sinizací základního vzdělávání. Přesto se dnes spolu s celkovou renesancí tradiční daiské kultury stává postupně znovu populárním a podporovaným zejména kulturní a náboženskou výměnou zpoza jižních hranic ČLR.

Daiové oslavují velké množství náboženských a lokálních svátků, z nichž pravděpodobně nejpopulárnější jsou oslavy Nového roku – Songkran. Svátek, při němž se lidé vzájemně polévají vodou, má své místo v širší jihovýchodně-asijské komunitě a symbolizuje očišťování se a nový začátek souvisejícím s předělem v cyklickém kalendářním systému. Komunity Tai Lüe uctívají pravidelně duše zemřelých a významných předků zajímavým rituálem, při němž se celá vesnice uzavře okolnímu světu. Zablokují se všechny cesty a stezky vedoucí do vesnice, místo se obkrouží provazy ze slámy a bílými bavlněnými stuhami, které reprezentují symbolickou ochranu a bezpečí dané komunity. Nikomu cizímu, dokonce ani mnichům či zástupcům vrchnosti, není povolena účast na rituálu a vstup do zabarikádované vsi.

Tradiční daiská společnost byla rozdělena do dvou společenských tříd na základě původu – na aristokracii a prostý lid. Každá z těchto tříd se dělila do několika dalších vrstev. V případě aristokracie v oblasti Xishuangbanna to byli: *mong* nebo *sadu* (tzv. *chaopianling* – „pán země“ – a jeho přímí příbuzní), *wung* (vedlejší příbuzenské vztahy k *chaopianlingovi*) a *lulangdaopa* respektive *chaochuang* (vzdálení příbuzní *mongů* a *wungů*). Prostí občané tvořili také tři kasty: *daimong* (usazené zemědělské obyvatelstvo), *gunghengchao* (lidé narození v rodinách sloužících aristokracii) a *kachao* (nesvobodní otroci). Pouze aristokraté byli oprávněni držet léno či úřední postavení, zatímco prostí občané byli nevolníci, nucení do výkonu povolání v souladu s jejich postavením. Toto dělení se spojilo s tradičním politickým systémem zvaným *tūsī* (土司), který byl kombinací kmenového náčelnického systému a guvernérské správy zastupující čínskou císařskou vládu v regionu a byl stavebním kamenem daiského společenského systému až do 20. století. Základy systému *tusi* byly položeny po dobytí království Dali mongolskými vojsky v roce 1253 a stal se převládajícím systémem správy v daiských regionech během Yuanů, Mingů, Qingů i Čínské republiky. Definitivně zrušen byl až v roce 1956. Tusi, tedy místní náčelník (*chaopianling*) a císařský guvernér v jedné osobě, měl plnou moc nad místními právními předpisy, administrativou, armádou, daněmi i soudnictvím. Byl povinen přijímat příkazy z císařského dvora, prokazovat mu pocty a odvádět část daní. V kombinaci s původní feudální strukturou Daiů se Tusi stal nejen oficiálním vládním správcem v daiském regionu, ale také pánem nad ostatními zde žijícími etnickými menšinami. Regiony pod správou *tusi* se lišily ve velikosti a politické síle. Zatímco v regionu Xishuangbanna vládl jeden velký Tusi, oblast Dehongu byla rozdělena do sedmi vzájemně nezávislých oblastí s vlastním Tusim.

Literatura:

- Borchert, Thomas (2008). „Worry for the Dai Nation: Sipsongpannā, Chinese Modernity, and the Problems of Buddhist Modernism“, *The Journal of Asian Studies*, 67/1: 107–142.
- Hsieh, Shih-chung. (1995). „On the Dynamics of Tai/Dai-lue Ethnicity: An Ethnohistorical Analysis“. In Stevan Harrell (ed.), *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontier*, Seattle: University of Washington Press, 301–28.
- Komlosy, Anouska. (2004). „Procession and Water Splashing: Expressions of Locality and Nationality during Dai New Year in Xishuangbanna“, *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 10/2: 351–373.

Liové (黎族 Lí zú)

alternativní označení: Hlaik, Sai

populace: 1 463 064 obyvatel

výskyt v ČLR: Hainan

jazyk: hlai

- R tajsko-kadajská
- V hlajská

Název etnika Li je pravděpodobně odvozen z jejich výslovnosti pro slovo „hory“ a jde o původní obyvatele ostrova Hainan. Obývají převážně autonomní prefekturu Li, hornaté území pokryté lesy s tropickým klimatem. Spadá sem zejména devět měst a krajů ve střední a jižní části ostrova (města Sanya, Tongza, Dongfang, kraje Baisha, Lingshui, Ledong, Changjiang, Li a Miaoské autonomní okresy Qiongzong a Baoting). Někteří žijí spolu s dalšími menšinovými etniky v oblastech Danzhou, Wanning, Qionghai a Tunchang.

Podle historických záznamů obývalo toto etnikum území ostrova Hainan už před 3 000 lety, poté co emigrovalo z provincií Guangdong a Guangxi. Jsou považováni za jeho první osadníky. Jejich předkové patřili pravděpodobně k lidu Luoyue (雒越), což byla větev starověkého kmene Baiyue (百越), který sídlil na jihu Číny. Po emigraci obývali nejdříve okolí řek a zálivů, později se postupně začali přesouvat do všech částí ostrova. Tato na první pohled jednolitá etnická skupina sestává z 5 větví: etnik Qi, Ha, Run, Sai a Meifu. Mluví odlišnými dialekty, často vzájemně nesrozumitelnými, a také se oblékají rozdílným stylem. Na ostrově Hainan žije i etnikum hovořící stále přesně neidentifikovaným dialektem *dānzhōu* (儋州话), které vzniklo pravděpodobně pomalou interakcí mezi původními obyvateli Hainanu a čínskými imigranty.

Většina příslušníků etnika praktikuje uctívání předků, přírodních těles a úkazů (měsíce, vody...), bohů země a duchů hory, kuchyně atp. Věří, že duchové jejich předků je dokážou ochránit a že všechny věci mají duši. V minulosti komunikovali s duchy a předky prostřednictvím šamanů, kteří si mohli nadpřirozené „bytosti“ obětmi naklonit na svou stranu a tím zajistit vítězství ve válce, dobrý úlovek či vyléčení nemocných. Věřili, že nemoc na člověka nepříjde kvůli narušenému zdraví, ale proto, že bohové na něj tímto způsobem seslali trest za neplnění svých povinností. I když byli šamani vysoce respektováni, nebyli natolik nadřazení, aby nemuseli pracovat na rýžových polích spolu s ostatními. Ženy během této práce zpívaly písně, vzpomínající jména duchů hor a stromů, čímž se jim omlouvaly za narušení jejich půdy. Hudba byla pro ně jedním ze způsobů komunikace s posvátnou sférou.

Príslušníci etnika Li se věnují hlavně zemědělství, řemeslům a chovu zvířat. Obchodují s rýží, rybami a solí, sladkými bramborami či kukuřicí. Na jejich území je také dostatečná úroda tropických plodin (kokos, sisal, konopí, citrónová tráva, kakao, káva, palmový olej, mango, kaučuk, kešu oříšky apod.). Základem jejich jídelníčku je rýže a kukuřice. Zeleninu požívají jen ojediněle. Specialitou jejich kuchyně je bambusová rýže, která se vaří v bambusových stvolech. Rádi jedí pečené maso a nakládané syrové maso s rýží a divokými rostlinami. Většinová část etnika ráda pije domácí víno, které sami vyrábí. Obecně oblíbené je žvýkání semen palmy areca s listy betelové palmy, protože má prý léčivé účinky a člověk po nich podle Liů zkrásní. Vedle toho však způsobuje krvácení z dásní a vypadávání zubů, které většinou uživatele tzv. betelových ořechů prozrazuje.

Žijí v chatrčích čtvercového půdorysu postavených z bambusu a slámy. Střecha je podepřena kmeny stromů, stěny jsou ze svázaných bambusových proužků potažených bahnem. Domky mají troje dveře – na každé straně jedny a jedny vpředu. Dům má tři místnosti – boční pokoje slouží jako ložnice nebo kuchyň a místnost ve středu jako prostor, kde rodina žije a pracuje. V současnosti si stále více Liů staví prostorné a prosvětlené domy s kachlovým obkladem a střechou, často i dvoupodlažní.

Protože jsou Liové věhlasní ve sprádaní, tkaní a šití, tak si oblečení často vyrábějí sami. Muži nosí kabáty bez límce se zapínáním na knoflíky vpředu, ženy halenky bez knoflíků a úzké sukně po kolena. Mnohé si stáčejí vlasy dozadu a připínají je kostěnými vlásenkami nebo nosí na hlavě vyšívané šátky. Oděvy jsou vyráběny ze lnu či bavlny. Nejoblíbenější barva šatstva je černá. V současnosti již tradiční oblečení nosí jen během svátků a ceremonií jako jsou svatby nebo pohřby.

Tradičním hudebním nástrojem je například jednoduchá bambusová flétna *kǒuxiāo* (口簫). Populární (dnes zejména mezi turisty příjíždějícími ve velkém počtu na ostrov Hainan) je tradiční bambusový tanec – „bubeníci“ pohybují přes sebe zkříženými bambusovými holemi a udávají tak rytmus a tanečníci musí tančit mezi bambusovými tyčemi, které se roztahují a srážejí k sobě. Lidové písně etnika Li byly v roce 2008 přidány na Seznam národních nehmotných kulturních památek UNESCO.

Donedávna patřilo k základním etnickým tradicím i tetování těla osob, častěji dívek, které dovršily 12 či 13 let. Nejdříve byly tetované na krku, pak na obličeji a krku. Během dalších let se tetování rozšířilo i na ramena a nohy, ale pokud někdo v rodině umřel, tak se proces tetování pozastavil. Motivy a formy tetování byly v každém kmeni odlišné, někdy se lišily dokonce i mezi rodinami. Prostřednictvím tetování se člověk mohl dozvědět o vesnici, sociálním postavení i o dané ženě. Stejný účel plnily i tkané textilie. Tetování však symbolizovala především fakt, že ženy již byly ve věku vhodném pro vdávání a po smrti je podle nich měli rozpoznat jejich zemřelí předkové. Muži byli tetováni třemi

modrými kruhy kolem zápěstí. V současnosti nalezneme tetování už jen jako pozůstatky bývalé tradice u starších žen, protože mladé dívky už se tetovat nenechávají.

Když děti dorostou do puberty, odstěhují se od rodičů do *longgui*, což je malá chýše bez vlastní kuchyně. Chlapci si ji staví sami a za dívky to udělají rodiče. Pokoje jsou většinou menší s velmi nízkými dveřmi a bez oddělovacích stěn. Často žijí v *longgui* spolu s jejich kamarády stejného věku a pohlaví. Sem si pak vodí i své první lásky. Vesnická večerní idyla vypadá asi takto: chlapec večer přijde k *longgui* své vyvolené, venku hraje na *kouxiao* nebo tradiční nosní flétnu a zpívá milostné písně. Pokud má dívka o něj zájem, odpoví mu na píseň a pustí ho dovnitř. Pokud chlapec zazpívá tři písničky a nedostane odpověď, znamená to, že dívka nemá zájem a musí odejít. Po vstupu dovnitř musí chlapec zazpívat další píseň, aby se mohl posadit. Pokud je v chýši několik dívek, chlapec zpívá balady a čeká na odpověď té, která má o něj zájem. Po první společné noci chlapec dívce pošle dar (jehlu, stříbrný peníz, košík, bambusový klobouk) na znamení spokojenosti. Vztah by měl trvat několik měsíců až let, dokud se nezjistí, že se k sobě skutečně hodí, a pak uzavřou manželský svazek. Pokud zjistí, že jejich soužití není ideální, tak si zazpívají na rozloučenou a rozdělí se.

Literatura:

- Brødsgaard, K. E. (2009). *Hainan: State, society, and business in a Chinese province*. Abingdon: Routledge.
- Masahiro, U. – Hongwei, J. (2009). „Changing adaptive strategies of two li ethnic minority villages in a mountainous region of Hainan Island, China“. *Southeast Asian Studies* 47/3: 348–362.
- Netting, N. S. (1997). „The deer turned her head: Ethnic options for the Hainan Li“. *Bulletin of Concerned Asian Scholars* 29/2: 3–17.
- Wall, G. – Xie, P. (2005). „Authenticating ethnic tourism: Li dancers' perspectives“. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 10/1: 1–21.
- Xie, P. F. (2001). *Authenticating cultural tourism: Folk villages in Hainan, China*. Waterloo: University of Waterloo (disertační práce).

Dongové (侗族 *Dòng zú*)

alternativní označení: Kam, Gaem

populace: 2 879 974

výskyt v ČLR: Guizhou, Hunan, Guangxi, Tibetská AO

jazyk: dongština

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

OBR. 45

Dongové, nazývaní také Kamové, obývají oblast na pomezí provincií Guizhou, Hunan a Guangxi. Nejvíce jich obývá jihovýchodní část provincie Guizhou, kde často sdílejí svůj životní prostor s etnikem Miao. Dělí se na dvě poměrně odlišné skupiny – severní Dongy (cca 60 %) a jižní Dongy (40 %), se dvěma značně odlišnými dialekty zahrnujícími řadu dalších subdialektů. Jejich jazyk patří do taj-kadajské jazykové rodiny je z hlediska výslovnosti jedním z nejsložitějších na světě – rozeznává až patnáct různých tónů. Protože dongština nemá vlastní písmo, iniciovala čínská vláda v souladu se svou národnostní politikou projekt vzniku vlastního písemného systému. Čínští jazykovědci dokončili vývoj dongského písma používajícího latinku v roce 1958, to se však nikdy příliš neujalo, a tak Dongové dnes využívají častěji čínské znaky, které přizpůsobují svému vlastnímu jazyku.

První historické záznamy o etniku Dong máme z 10. století z období vlády dynastie Song. Ve 13. století začali Dongové kvůli mongolské expanzi migrovat na jih, což je postupně dovedlo až do oblastí, které obývají dodnes. Hunanští Dongové, žijící z celé populace nejseverněji, v posledních letech asimilují s Hany a nedaří se jim uchovat znalost svého jazyka a kulturních tradic. Dongové na jihu si však celkem úspěšně udržují svou etnickou identitu a s ní spojené kulturní a náboženské tradice. Existuje několik větších obcí, ve kterých žije i tři až čtyři tisíce Dongů, většina jich však stále dává přednost životu v malých vesnicích o velikosti dvacet až třicet domácností. Vesnice se zpravidla nacházejí poblíž vodních toků a jsou budovány výhradně ze dřeva. Když se narodí dítě, vysadí jeho rodiče několik malých jedlí, které budou po svatbě sloužit dítěti jako materiál na stavbu vlastního domu. Domy jsou většinou dvoupatrové, v přízemí domu je uloženo dříví a ustájena hospodářská zvířata (kachny, kuřata a prasata) a ve druhém podlaží žije rodina. Dřevěná architektura jižních Dongů je charakteristickým prvkem jejich etnické identity. Slavné jsou po celé Číně zejména tzv. bubnové věže (侗鼓楼 *Dòng gǔlóu*) nacházející se v centru vesnice a dosahující výšky až třinácti pater. Hrají důležitou náboženskou a sociální roli v životě vesničanů, na volném prostranství kolem nich se vesnická komunita schází při významných událostech, oslavách a rituálech. Jiným typickým architektonickým prvkem jižních Dongů jsou typické kryté mosty, nazývané mosty větru a deště (风雨桥 *fēngyǔqiáo*).

Dongové se živí převážně zpracováním a prodejem dřeva a zemědělstvím, protože v údolích horských řek, kde žijí, je dostatek úrodné půdy i srážek. Tabák, řepka, bavlna a sója se pěstují na prodej, zatímco rýži, pšenici, proso, kukuřici a sladké brambory Dongové pěstují pro vlastní potřebu.

Většina Dongů se hlásí k vlastnímu náboženskému systému s animistickými prvky a uctívání životního prostředí (zvířat, rostlin, jezer, hor, řek, údolí, slunce atd.), v němž

žijí. Čínská vláda se zejména v 50. až 70. letech pokoušela, tak jako u mnoha jiných etnik a náboženských komunit, potlačit dongskou tradiční náboženskou praxi. Vždy, jakmile tento politický tlak ustal, navrátily se dongské komunity zpět ke svým tradicím a obřadům. Jedná se například o dračí tance, jarní býčí tance nebo obřady na ochranu proti častým požárům, kdy je popel umístěn na loď a ta je odeslána po proudu pryč z vesnice. V rodinném kruhu se provádí různé magické úkony, které mají zahnat zlé duchy nebo uklidnit posedlou či duševně ohroženou osobu, vykonat pomstu na nepřátelích nebo zajistit lásku a plodné manželství. Řada těchto úkonů blízce souvisí s šamanistickou praxí, která je v dongském prostředí také velmi obvyklá, často kombinovaná s prvky jiných rituálních prací a specializací, jako je *fengshui* nebo tradiční čínská medicína. Nejdůležitější postavou dongského polyteistického pantheonu je postava Velké matky, bohyně Sama Qingsui (Sa Sui), ochánkyně půdy a země. Mnoho duchovních tradic sdílí Dongové – stejně jako svůj životní prostor – s etnikem Miao.

Dongové slaví velké množství svátků a pořádají společné obřady zahrnující vždy sborový zpěv a tanec. Ty jsou dnes, podobně jako řada jiných interních událostí lokálních menšinových komunit, předmětem obrovského zájmu čínských turistů a v mnoha případech se proměňují v komerční folklórní představení zbavená svého původního obsahu a rituálního významu. Specifický polyfonický sborový zpěv ve vlastním jazyce nazývaný *kgal laox* (čínsky *dòngzú dàgē* 侗族大歌), který je právě často součástí těchto vystoupení, i když tradičně měl rituální a sociální funkci, se dokonce dostal pod ochranu UNESCO. Proslulý je i dongský tradiční, zejména ženský oděv, který má však řadu místních i společenských variant. Ženy nosí sukně či kalhoty s nádherně vyšívanými lemy. Lýtka a hlavu si ovazují barevnými stuhami a hlavu, hrud' i zástěry sahající pod kolena si zdobí proslulými stříbrnými šperky a ozdobami. Muži nosí krátké haleny a turbany nejčastěji černé nebo modré barvy, která převládá i v ženském oděvu.

Zajímavý dokument o životě dongských komunit podává článek, který pro *National Geographic* (2008) zaznamenala slavná americká spisovatelka čínského původu Amy Tan. Podává svědectví o událostech, které se odehrály ve dongské vesnici Dimen (地扞村) ležící v horách jihozápadní provincie Guizhou (贵州). Neblahé události započala ve vesnici Dimen banální nehoda v jedné z vesnických domácností, která přerostla v obrovský požár, jenž nakonec pohltit 60 domů a bubnovou věž. Celé neštěstí si vyžádalo jen jedinou oběť – staříka, který měděnou pávní určenou k vyhřívání lůžka celý požár způsobil, nicméně citelně zasáhla majetek a ekonomickou situaci většiny vesnické komunity. Vina byla kladena na rodinu zemřelého starce, která nejen že nebyla schopna na jeho chování dohlížet a zamezit nešťastné situaci, ale bylo o ní celkově známo, že mezi otcem a nejstarším synem často docházelo k hádkám, které obvykle končily bitím starce. Tímto neakceptovatelným chováním přivolala rodina dle názoru sousedů na celou vesnici neštěstí, a proto se z něj měla i zodpovídat. V souladu s místními zvyklostmi a kodexem chování měli být všichni tři v domácnosti žijící synové i se svými rodinami vyhoštěni na tři roky mimo vesnici (jen asi 1,5 km za řeku obtékající vesnici) a uhradit poměrně velký finanční obnos za obřad uspořádaný pro uklidnění místních božstev spojený s hostinou pro celou venkovskou komunitu. Mladší sourozenci i někteří starší vnuci uhořelého starce neunesli hanbu a hněv celé vesnice a uprchli do města. Veškerá tíha závazků zůstala na nejstarším synovi. Ten svůj neblahý osud přičítal svému otci, kterého začal až po jeho smrti skutečně nenávidět, a pomstil se mu tak, že namísto náležitého pohřbu jeho tělo odnesl v obyčejném pytli do hor, kde ho bez patřičných rituálů a tradiční synovské úcty pohodil. Strom, který sám otec v mladém věku zasadil za účelem výroby své budoucí rakve, syn podtal a prodal na dříví, aby pokryl náklady na sankce za požár. Podle svědectví řady vesničanů od té doby bloudí po okolí vesnice hladový duch starce a škodí své rodině a celé vesnické komunitě. Ve vesnici se při požáru i v následující době objevovalo stále více nešťastných náhod a nehod, až místní mistr *fengshui* a další specialisté na základě věštebných a šamanských rituálů zjistili, že další z vesnických rodin pohřbívá své mrtvé na zakázané místo přímo uprostřed vesnických rýžových teras, tedy na místě, které mělo výborné *qi* s nejlepšími *fengshui* vlastnostmi v celé vsi. Tato rodina si tak pro své členy zajišťovala blahobyt a štěstí na úkor ostatních členů vesnice a jejich společného harmonického soužití. To se projevovalo zmíněnými živelnými i osobními pohromami a celkovým nesouladem ve vesnické pospolitosti. Rada starších proto v průběhu nadcházejících Svátků jara naplánovala velký očišťovací obřad *guòyīn* (过阴, doslova „přechod do *yinového* světa“). Šlo o jakýsi šamanský rituál, během nějž podniklo jedenáct mužů divokou a nebezpečnou jízdu na imaginárních koních do říše duchů, aby zde objevili ono nezákoně pohřbené místo a sjednali nápravu. Když na základě instrukcí získaných na spirituální cestě pohřbiště ve vsi na určeném místě skutečně našli, pozůstatky pohřbených předků chamtivé rodiny rituálně znesvětili a nasypali do vesnické latríny. Brzy po této události jedenáct členů provinilé rodiny nenadále z nejrůznějších příčin zemřelo. Tímto krutým způsobem, jenž je spravedlivý v rámci kosmických a společenských zákonů tradiční čínské společnosti, byla v Dimenu opět nastolena harmonie.

Literatura:

- Chonthira, S. (1998). *The Kam (Dong) of Hunan, Gweizhou, Kwangsi: An anthropological reconstruction*. Salaya: Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Long, Y. – Zheng, G. – Geary, D. N. (1998). *The Dong language in Guizhou Province, China*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.
- Ou, C. – Geary, D. N. (2007). *Life in a Kam village in southwest China, 1930-1949*. Leiden: Brill.
- Zwerger, K. (2006). *Vanishing tradition: Architecture and carpentry of the Dong minority in China*. Bangkok, Thailand: Orchid Press.

Shuiové (水族 *Shuǐ zú*)

alternativní označení: Sui, Suijia, Ai Sui

populace: 411 847 obyvatel

výskyt v ČLR: Guizhou, Guangxi

jazyk: shui (sui)

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

OBR. 46

Shuiům byl status státem uznané menšiny oficiálně přidělen v roce 1956. Podle sčítání lidu z roku 2010 jejich počet na území ČLR dosahuje 412 tisíc. Většina Shuiů obývá jih provincie Guizhou, konkrétně pak autonomní prefekturu Qiannan (Buyei a Miao).

60 % Shuiů obývá okres Sandu Shui, dále žijí v okresech Libo, Dushan a Duyun. Vyskytují se i v okresech Kaili, Liping, Rongjiang a Congjiang, které spadají pod autonomní prefekturu Qiandongnan (Miao a Dong). Obývají zejména jih hor Miaoling, jihovýchod Yunnansko-guizhouské vysočiny a horní toky řek Dulu a Longjiang. Menší komunity Shuiů jsou rozptýleny i v Zhuangské autonomní oblasti Guangxi.

Etnikum Shui je někdy označováno také jako Sui, Suijia či sami sebe označují jako Ai Sui, což lze překládat jako „vodní lidé“, navzdory faktu, že toto etnikum žije ve vnitrozemí.

Pověst o původu etnika však hovoří o období záplav, kdy se starší bratr a jeho sestra schovali mezi tykvemi a vyvázli díky pomoci od ryby. Jejich potomci se poté pojmenovali Shuiové. Tradičním lidovým výjevem se stal obrázek dvou ryb odkazujících k jejich vlastním životům. Ryby nad sebou drží tykev, která symbolizuje reprodukci obyvatelstva.

Za předky Shuiů je označován opět jihočínský lid Baiyue. Během dynastie Tang a Song byli společně s Dongy a Zhuangy souhrnně označováni jako Liaové (僚人). Za dynastie Ming se poprvé v historických záznamech objevuje etnonym Shuiové, jímž se sami odlišili od okolních etnik.

Etnikum Shuiů hovoří svým vlastním jazykem, který se řadí do taj-kadajské jazykové rodiny, kam-sujské větve. Jazyk Shuiů se skládá ze tří dialektů, které se nazývají yang'an, pandong a sandong, který se dále dělí na centrální a jižní. Centrální sandong je nejpoužívanějším dialektem, avšak většina Shuiů dnes mluví, píše i čte v čínštině a jejich dialekttech.

Etnikum Shui má vlastní tradiční písemný znakový systém, který se nazývá *shuǐshū* (水书). Znaky se podobají těm, které se objevovaly na věštebných kostech a krunyřích (*jiǎgǔwén* 甲骨文) a bronzových nádobách čínského starověku. Objevují se zde dokonce i znakové výpůjčky. Je však možné, že písmo shuishu je stejně staré jako čínské znaky. Bylo užíváno zejména k náboženským rituálům a je k nim využíváno dodnes.

Shuiové se od pradávna zabývají zemědělstvím. Do dynastie Ming užívali techniku žďáření, avšak v té době se od sousedících Hanů přiučili obdělávání rýžových teras. V dnešní době Shuiové pěstují rýži, pšenici, řepku, ramii, citróny, limetky a další druhy ovoce.

Hlavními barvami tradičních oděvů jsou modrá a černá. Oděvy jsou podomácku utkány z nabarvené látky. Mužský oděv je typický svými bílými krátkými kabáty, dlouhými taláry bez límce a černými turbany. Ženy si vlasy často svazují do drdolů, oděny jsou většinou do modrých blůz bez límce, černých kalhot a vyšivaných zástěr. Během svátků a slavností se zdobí stříbrnými doplňky.

Mezi nejoblíbenější shuiské pochoutky patří lepkavá rýže, která se v době svátků obětuje předkům. Shuiové jsou také známí přípravou pokrmu z čerstvé vařené ryby plněné pažitkou. Své oblíbené rýžové víno nazývají *jiuqian*.

Náboženství Shuiů je směsicí buddhismu, taoismu a tradičního shuiského animismu s šamanistickými a polyteistickými rysy. Shuiové taktéž uctívají své předky a obětují bohům kamene a ohně. Tyto rituály, mající přesně stanovené postupy, řídí většinou vesnický šaman. Ačkoliv shuiský kalendář odpovídá lunárnímu, končí v osmém měsíci. Od této doby do 10. měsíce se udržují čtyři svátky. Nejdůležitějším svátkem je oslava Nového roku *Jieduan*. Během těchto oslav Shuiové hrají na flétny, bronzové bubny, zpívají, tancují nebo závodí v jízdě na koních.

Literatura:

- Edmondson, Jerold A. – David B. Solnit, eds., (1988). *Comparative Kadai: Linguistic Studies Beyond Tai*. Dallas: SIL.
- Chou, H. (1995). *Rainbow across rivers and lakes: The Shuis*. Kunming, China: Yunnan Education Pub. House.
- Stanford, James N. (2009). „Eating the food of our place’: Sociolinguistic loyalties in multidialectal Sui villages“, *Language in Society* 38/3:287–309.

Maonanové (毛南族 *Màonán zú*)

alternativní označení: Anan, Angtan, Gyong Nan, Kungnungor Aik Nan

populace: 101 192 obyvatel

výskyt v ČLR: Guangxi, Guizhou

jazyk: maonan

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

Podle staré legendy přišli předkové Maonanů z provincie Hunan a oženili se s místními ženami, které mluvily maonanským jazykem. Důkazem toho prý je fakt, že dodnes má asi 80 % rodin etnika Maonan stejné příjmení: Tan. Rodiny s dalšími častými příjmeními, jako jsou Lu, Meng, Wei a Yan, pochází pravděpodobně z provincií Shandong a Fujian. Vědci se v této otázce dosud neshodli, a tak jejich původ zůstává zahalen tajemstvím. Kusé zmínky naznačující existenci etnika s rozvinutou identitou se objevují v dokumentech různých historických období, koncem éry dynastie Han jsou identifikováni mezi dalšími etniky v oblasti dnešního Guangxi a Guiozhou jako „Ainan“. Zhruba od 14. století se výrazněji rozmohly sňatky mezi Maonany a ostatními etniky, a tak zesílil vliv kulturních zvyklostí Zhuangů a Hanů. Většina Maonanů je i dnes díky těsnému soužití s ostatními etniky multilingvní, kromě své mateřštiny hovoří i jazyky a dialekty svých sousedů – místních Hanů a Zhuangů.

Maonanové dnes obývají oblast Huanjiang v Guangxi. K příslušnosti k etniku Maonan se hlásí i méně početná skupina lidí z jižní části provincie Guizhou. Geograficky jde o východní úpatí Maonanských hor, sevřených mezi horskými oblastmi Jiuwan Dashan na severovýchodě, Fenghuang na severozápadě a Dashi na jihu. Tyto oblasti se nachází v subtropickém pásmu s průměrnou roční teplotou 20 °C a vysokým ročním úhrnem srážek. Panují tu relativně suché zimy a vlhká léta. I přes vydatné srážky je zde ale častým problémem nedostatek vody.

Maonanové jsou především zemědělci a chovatelé dobytka, pro svou potřebu chová každá domácnost prasata a drůbež a svůj domácí rozpočet si vylepšuje exportem hovězího masa do měst. Kromě základní rýže a kukuřice se pěstují i arašidy, fazole, ředkvičky, rajčata, okurky, řepka, sezam, cukrová třtina, čirok, juta, tabák, mandarinky, grapefruity nebo liči. Na pěstování rostlin si Maonanové vybudovali úzká terasovitá políčka zakousnutá do úbočí hor. Vzhledem k terénu jsou při jejich obdělávání víceméně odkázáni na tradiční zemědělské postupy a nástroje a na zvířecí pomocníky. Maonanská kuchyně stojí na základech z rýže, doplněné o kukuřici a sladké brambory;

z masa je oblíbené hlavně hovězí a vepřové pocházející z domácích chovů, nicméně při některých svátcích, jako je Qingming jié (清明节), se upřednostňuje drůbež. Hlavními lahůdkami maonanské kuchyně jsou nakládaná jídla. Nejznámější jsou asi *sam serm da Maonan* – „tři kyselé pokrmy Maonanů“, připravované dlouhým, i 20denním odležením surovin v uzavřených nádobách, kde jídlo získává charakteristickou pikantní sladko-kyselou příchuť.

I když malá část Maonanů konvertovala ke křesťanství, většinou se Maonanové označují za polyteisty a při různých příležitostech vzdávají hold desítkám božstev nebo nesmrtelných – postavám z mýtů a legend, božstvům převzatým z taoismu či buddhismu nebo rodinným předkům. Všechny rodiny mají doma svou svatyni – tvoří ji dřevěná tabule na stěně, obrácená směrem ke vchodu do domu. Sem se při příležitosti slavností a významných dnů pokládají dary: potraviny, vonné tyčinky apod.

U vchodu do vesnice bývá často malý chrám, obvykle postavený pod velkou skálou nebo kamenem, zasvěcený generálu Li Guangovi, o kterém se věří, že je ochráncem obce. Zato generál Meng je postavou spíše obávanou a zlomyslnou, proto bylo třeba jej i další neklidné představitele neviditelného světa uklidnit příslušnými obřady a alespoň jednou za generaci vykonat velký obětní obřad. Mezi dalšími uctívanými bytostmi jsou například Bůh hromu, Vojáci bouře, Guanyin, Mungguen (zlá nesmrtelná bytost), Lokgiu (stavitel mostů, legendární postava), Biu (král z Yao, legendární postava), Nifansui (bohyně zrození) nebo legendární tesařský mistr Luban.

Úcta k předkům a dalším posvátným bytostem se u Maonanů snoubí s uměním a řemeslem. V kopcích za maonanskými vesnicemi pravděpodobně upoutá pozornost cestovatele pohřebiště. Vápenec, kterého je snad jako jediné věci všude kolem dostatek, a maonanské kamenosochařství jsou v regionu proslulé. Maonanové jsou známi i výrobou keramiky, košíkářstvím, zpracováním cínu a výrobou bambusových klobouků. Charakteristickým produktem je zejména *dimkava* – klobouk tkaný z jemných bambusových pruhů a podšitý látkou s potiskem (často květinovým).

Kultura Maonanů nalézá své vyjádření také v obřadném tanci s typickými dřevěnými maskami. Tanec má rituální význam a vypráví dramatickou formou tradiční legendy a příběhy s taoistickými a buddhistickými prvky. Každá postava příběhu má svůj speciální kostým a na obličej dřevo vyřezávanou masku. Tančit může najednou dvacet až třicet herců-tanečníků.

Jestli Maonanové rádi hrají, ještě raději zpívají. Existují tři druhy písní, zpívaných při různých příležitostech: dva druhy jsou antifonní – písně zpívané dvěma osobami nebo skupinami osob, a jeden sólový. Jedna z antifon se zpívá pro zábavu, druhá se používá při oslavách; sólovým zpěvem se vypráví legendy a historie předků. Maonanové

používají širokou škálu perkusí od velkých bubnů až po chrastítka a tyto nástroje vyrábí z různých materiálů. Někdy se zapojují i jednoduché dechové nástroje. Strunné nástroje maonanská tradice nepoužívá.

Oblast obývaná Maonany pokrývá vápencové pohoří s charakteristickým panoramatem strmých hor propadajících se do úzkých údolíček a jako každé krasové území trpí rychlým vsakováním vody do rozlehlého systému podzemních prostor. Voda si tak hledá cestu ponornými řekami a na povrchu teče jen v několika málo potůčcích. Nedostatek volně přístupné vody se tak spolu s členitým terémem stává jednou z překážek rozvoje oblasti, a tak se podstatná část tradičního maonanského života točí kolem zajištění vody. Maonanové se uměli rytmu krajiny dokonale přizpůsobit. Většina vesnic je rozložena ve svazích hor v nadmořské výšce cca 500–1000 m. Je důležité neplýtvat vzácným místem, a tak se v oblasti ustálila architektura typu Ganlan – dvoupatrové domy, kde horní patro plní funkci obytné části a přízemí slouží jako přibýtek domácích zvířat. Součástí domu dnes bývá i betonová nádrž na vodu – zásobárna pro suchou část roku. Stavba domu vyžaduje asistence zkušených mistrů „stavební energetiky“ *fengshui*. Říká se, že detaily stavby se řídí datem narození majitele. Významné etapy stavby – jako pokácení prvního kmene, vykopání první lopaty hlíny, položení základního kamene, vztyčení hlavního pilíře, instalace vstupních dveří, položení první střešní tašky, ustavení oltáře, nastěhování apod. – jsou pečlivě naplánovány na příznivá data. V den vztyčení hlavních pilířů jsou pozváni rituální odborníci, aby provedli příslušné obřady. Vystrojí se velká hostina a vesničané přicházejí přiložit ruku k dílu na stavbě a společně se bavit. Pro Maonany je nejdůležitějším svátkem Fenlongjie (Festival rozdělení draků), neboli v maonanštině Ormiu (doslova „festival chrámu“). Tento den připadá na první den draka po letním slunovratu. „Rozdělení draků“ má znamenat požádat místní božstvo Yu Huang Di Da, aby přidělilo maonanskému území správný počet draků. Věří se, že množství srážek bude záviset na počtu draků – příliš mnoho nebo příliš málo může způsobit povodeň nebo sucho.

Literatura:

Lu Tianqiao. (2008). *A Grammar of Maonan*. Boca Raton: Universal Publishers.

Mulaové (仫佬族 *Mùlǎo zú*)

alternativní označení: Mulamové

populace: 216 257 obyvatel

výskyt v ČLR: Guangxi

jazyk: mulam

- R tajsko-kadajská
- V kam-sujská

Většina etnika Mulam žije v autonomním kraji Luocheng (罗城) v Zuangské autonomní oblasti Guangxi. Oblast provincie Guangxi je známou a turisticky oblíbenou destinací, fascinující své návštěvníky zejména svými neobyčejnými přírodními scenériemi hor a řek. Mulamské etnikum obývá jižní úpatí pohoří Jiuwan, kde se mezi strmými vápencovými kužely kopců nacházejí rovné plochy úrodné zemědělské půdy. Podnebí je tropického monzunového charakteru a je bohaté na deště a teplé počasí. Všechny tyto aspekty (tj. krajina, vláha, podnebí a řeky) jsou výborným předpokladem pro zemědělské využití. Vytváří ideální podmínky pro pěstování rýže, kukuřice, cukrové třtiny, fazolí, brambor, bavlny a mnohých dalších plodin. Oblast vyniká též pěstováním léčivých bylin a čaje. Nalezneme zde i bohaté zdroje nerostných minerálů, jako například uhlí, síry, cínu nebo železa.

Mulamové jsou jedním z původních etnik obývajících provincii Guangxi. Před dynastií Song spadali Mulamové pod starověké kmeny Liao a Ling. Během dynastie Yuan byly tyto původní kmeny zařazeny pod přímou správu centrální čínské říše, čímž se stalo jejich povinností vzdávat hold císařskému dvoru dvakrát ročně formou tributárních darů. Koncem dynastie Ming a začátkem dynastie Qing (17. století) se Mulamové začali postupně oddělovat od starověkých kmenů Liao a Ling a zformovali se do samostatného etnika, obývajícího oblast Luocheng. Za dynastií Qing byly mulamské oblasti administrativně rozděleny do jednotek *dong* obsahujících vždy po deseti domácnostech. Jejich náčelník byl odpovědný za výběr daní a dbal na dodržování veřejného pořádku. Do *dongů* byly rodiny většinou řazeny na základě stejného příjmení. Mulamové nemají vlastní písmo, ale mají vlastní řeč, která spadá do stejné jazykové skupiny jako jazyk Dongů, Shuiů nebo Maoanů.

Již před rokem 1949 bylo zemědělství v mulamských oblastech na poměrně vysoké technologické úrovni. Většina půdy (cca 60 %) byla využívána na vyvýšená zavlažovaná rýžová pole. Mulamové rozvinuli vlastní zavlažovací systém, díky kterému získali kontrolu nad vláhou a úrodou. Hlavní potravinou Mulamů je rýže. Maso jedí

nejčastěji vepřové, hovězí, drůbeží (zvláště kachní). Maso z kočky a hada je, na rozdíl od zvyklostí jiných etnik jižní Číny, přísně zakázáno jíst. Jednou z nejoblíbenějších specialit je lepkavá rýže na různé způsoby, při svátcích a oslavách slouží za základní předmět k obdarování blízkých a příbuzných (viz box).

Mulamové stavějí své vesničky blízko hor a řek. Většinou jsou jejich domy jednopodlažní a mají tři místnosti. Bývají postavené z cihlových nebo blátem nabíjených zdí a taškových střech. Po stranách v dostatečné vzdálenosti od domu mívají umístěné chlévy nebo ohradu s dobyt看em. Toaletu mají většinou situovanou stranou nebo v zadní části domu. V přední části centrální místnosti je podzemní sporák neboli „vařící jáma“. Mulamové jsou známí díky své řemeslné zdatnosti v tkaní, předění a barvení látek (milují temně modrou či černou barvu). Šaty si vyrábí sami z vlastních látek a bývají jednoduché, ale vkusné a kvalitní. Typickým mužským oděvem je bunda s knoflíky, resp. zapínáním na přední straně, široké kalhoty a sandály z bambusu nebo lněného vlákna. Mladé ženy nosí šaty zapínané na pravou stranu a kalhoty. Vlasy nosí v copu s výraznou ofinou. Starší ženy a vdané ženy nosí vždy na hlavě pokrývku, zpravidla černý šátek, k tomu černou zástěru a úzké boty člunkovitého tvaru. Vlasy si začesávají do drdolu. Součástí ženských oděvů jsou i doplňky – náušnice, náramky, náhrdelníky. Dnes jsou nicméně mulamské oděvy velmi podobné způsobu oblékání Hanů či Zhuangů.

Recept na mulamské taštičky *zongzi* z lepkavé rýže.

Jde o pokrm podobný plněným knedlíkům či pirohům. Taštička z lepkavé rýže však může vážit až 3 kilogramy. Příprava: nejprve namočíme vhodnou „lepkavou rýži“ do vody a necháme ji tam po dobu 4 hodin, dokud nenabobtná. Rýži smícháme s na kostičky nakrájeným masem a ořechy. Rýži pak dáme do palmového listu a druhým palmovým listem zakryjeme. Vytvoříme kostku, kterou převážeme nití. Vložíme do horké vody a dlouhou dobu vaříme, dokud se celá *zongzi* nespojí.

Literatura:

- Shin, L. K. (2006). *The making of the Chinese state: Ethnicity and expansion on the Ming borderlands*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shi, Z. (2007). *Autonomy, ethnicity, and poverty in Southwestern China: The state turned upside down*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wang, C. – Cheng, K. (1993). *An outline grammar of Mulao*. Canberra: National Thai Studies Centre, The Australian National University.

Gelaové (仡佬族 *Gēlǎo zú*)

alternativní označení: Klaou, Liao, Yiren

populace: 550 746 obyvatel

výskyt v ČLR: Guizhou, Guangxi, Yunnan, Sichuan

výskyt mimo ČLR: Vietnam

jazyk: gelao

- R taj-kadajská
- V kadajská

Někteří příslušníci tohoto etnika jsou čínskou administrativou klasifikováni jako Yiové, Miaové či Zhuangové. Žijí na západě provincie Guizhou (Liupanshui, Anshun, Bijie) a také v západním Guangxi, v Yunnanu a v Sichuanu. Mají vlastní jazyk z taj-kadajské jazykové rodiny, kterým ovšem dnes hovoří už pouze menšina příslušníků tohoto etnika. Protože užívali v minulosti odlišné dialekty, stala se nakonec čínština jejich hlavním dorozumívacím jazykem.

Tradiční mužské oblečení se skládá z delšího pláště a dlouhých kalhot. Ženy nosí krátké kabátky s úzkou sukní, rozdělenou do tří částí: první je z červené vlny, zatímco další dvě jsou z tkaniny ohraničené černou a bílou barvou. Muži a ženy nosí dlouhé barevné šály typu *krama*. Ve své tradiční hudbě Gelaové používají dvoustrunné housle s tělem vyrobeným z kravského rohu, které se nazývají *jiaohu* (角胡).

Literatura:

McMahon, D. (2002). „Identity And Conflict On A Chinese Borderland: Yan Ruyi And The Recruitment Of The Gelao During The 1795–97 Miao Revolt“. *Late Imperial China* 23/2: 53–86.